

Geheel herzien

De Fatale Cruise

Filosofie en mensenrechten

Een lespakket voor het vak filosofie in 4, 5 en 6 VWO

Colofon

Auteurs eerste versie: Rinus van de Warreburg, Willem Janssen, Désirée van Thiel en Karen Koller

Auteurs tweede versie: Sophie de Haan, Harry van de Vijfeijke en Rinus van de Warreburg

Layout en eindredactie: Harry de Ridder

De auteurs en eindredacteur zijn allen (voormalige) leden van de Scholengroep van Amnesty Nijmegen.

'De fatale cruise' is een lespakket over filosofie en mensenrechten voor leerlingen van de klassen 4, 5 en 6 van het VWO.

Gratis in pdf te downloaden via <http://www.amnestynijmegen.nl/index.php/educatie/lesmateriaal>

*Van oudsher is filosofie
niet slechts een kwestie
van filosofische scholen,
noch van twistgesprekken
tussen een handvol geleerden.
Zij is steeds een wezenlijk
bestandsdeel geweest van
het maatschappelijk leven.*

Bertrand Russell

Inhoudsopgave

LEERLINGEN

Amnesty en de mensenrechten

Werkbladen

De fatale cruise

Op een onbekend eiland

Zeggenschap

Filosofie en zeggenschap

Een voorbeeld: Plato (ca. 427-347 v.Chr.)

Tirannie: een opvallende karaktertrek van dictaturen

Vrijheid

Isaiah Berlin (1909-1971)

Minicollege: Isaiah Berlin

Vrijheid in de praktijk: op het eiland

Gelijkheid

Gelijkheid op het eiland

Hannah Arendt (1906-1975)

Minicollege: Hannah Arendt

Broederschap

Dick Pels (1948)

inleiding

werkblad 1

werkblad 3

werkblad 4

werkblad 5

werkblad 6

werkblad 6

werkblad 7

werkblad 8

werkblad 8

werkblad 9

werkblad 10

werkblad 11

werkblad 12

werkblad 13

werkblad 14

werkblad 15

werkblad 16

DOCENTEN

Docentenhandleiding

Doelstellingen

Aandachtspunten

Lesopzet

Les 1: Vrijheid

Minicollege Isaiah Berlin

Les 2: Gelijkheid

Minicollege Hannah Arendt

Les 3: Broederschap

Afsluitende evaluatie

handleiding 1

handleiding 2

handleiding 2

handleiding 2

handleiding 3

handleiding 6

handleiding 9

handleiding 10

handleiding 12

handleiding 14

AMNESTY EN DE MENSENRECHTEN

De organisatie

Amnesty is een niet-gouvernementele organisatie (ngo) die niet afhankelijk is van de overheid. De rechtsvorm is een vereniging* met als hoogste orgaan de Ledenraad. Wereldwijd heeft Amnesty 7 miljoen leden, sympathisanten en activisten in meer dan 150 landen.

De missie van Amnesty International is onderzoek doen en actievoeren gericht op het voorkomen en beëindigen van ernstige schendingen van de mensenrechten.

Hoewel Amnesty ook vaste krachten in dienst heeft, is het in essentie een vrijwilligersorganisatie, wat ook het belangrijkste verschil is met die andere bekende mensenrechtenorganisatie: Human Rights Watch (HRW). Amnesty mobiliseert leden en sympathisanten voor concrete acties en campagnes. Anders dan HRW voert Amnesty systematisch actie voor individuele mensenrechtenschendingen.

Onderzoek

De kracht van Amnesty is betrouwbaarheid. Aan alle acties is gedegen onderzoek voorafgegaan. Pas als de onderzoekers de feiten uit twee onafhankelijke bronnen hebben kunnen checken, wordt tot actie overgegaan.

Op Amnesty's hoofdkantoor in Londen verzamelen en analyseren medewerkers informatie over schendingen van mensenrechten uit de hele wereld. Ook stuurt Amnesty geregeld onderzoeksmissies om de mensenrechtensituatie ter plekke te onderzoeken. Amnesty praat tijdens die missies met slachtoffers, advocaten, lokale mensenrechtenactivisten en de overheid, en woont rechtszaken bij. Het onderzoek wordt uitgevoerd door een team van experts, ondersteund door specialisten op specifieke terreinen zoals internationaal recht, media en technologie.

Inzet

Amnesty zet zich in voor politieke gevangenen voor wie ze een eerlijk proces binnen een redelijke termijn vraagt en voor gewetensgevangenen* voor wie ze onmiddellijke vrijlating vraagt. Ook voert Amnesty wereldwijde campagnes, bijvoorbeeld voor afschaffing van de doodstraf of tegen martelen. Verder voert Amnesty ook lobby bij overheden en bedrijfsleven om deze aan te spreken op hun verantwoordelijkheden. Amnesty werkt met veel anderen samen, waaronder Unicef, Oxfam-Novib en Milieudefensie, bijvoorbeeld als het gaat om de beperking van wapenproductie en wapenhandel, om een humaner regime tegenover vreemdelingen of tegen de inzet voor kindsoldaten. Tot slot zet Amnesty zich ook in voor de zogenaamde ESC-rechten, zoals het recht op voedsel, water en sanitaire voorzieningen, huisvesting, onderwijs, gezondheid en werk.

Filosofie, mensenrechten en Amnesty

In 1948, direct na de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog, is door de Verenigde Naties een verklaring vastgesteld waarin de algemene waardigheid van mensen zijn vastgelegd in 30 artikelen die samen de *Universele Verklaring van de Rechten van de Mens* (UVRM) vormen. Deze verklaring is de basis van latere verdragen van de VN, de Europese Unie en de Raad van Europa. De UVRM kun je zien als een resultaat van een denkwerk waarbij is nagedacht over hoe je de menselijke waardigheid het beste kunt vormgeven, oftewel: hoe je op ethisch en moreel verantwoorde wijze met elkaar om kunt gaan. Filosofische begrippen als 'vrijheid', 'gelijkheid', 'broederschap' en 'rechtvaardigheid' zijn begrippen die op veel manieren gehanteerd worden in de UVRM.

Amnesty heeft zich al sinds haar oprichting in 1961 ten doel gesteld landen en regeringen, die zich niet aan de UVRM houden, ter verantwoording te roepen.

* Een vereniging heeft leden, een stichting niet

** Gewetensgevangenen zijn politieke gevangenen die geen geweld hebben gebruikt of gepropageerd

DE FATALE CRUISE

WERKBLADEN

Op een onbekend eiland...

Alle gebeurtenissen op het eiland kun je herkennen aan het symbool hiernaast en aan de werkbladen in het zwart.

De filosofische uitstapjes

De uitstapjes naar wat filosofen te zeggen hebben over wat er op het eiland gebeurt, kun je herkennen aan het symbool hiernaast en aan de werkbladen in het blauw.

De fatale cruise

Na dagenlange zoekacties had men het opgegeven. Het enorme cruiseschip dat plotseling van de radars verdwenen was, blééf onvindbaar. Eerst had men nog hoop dat het schip de dans ontsprongen was. Maar, sinds de orkaan van een paar weken geleden had men behalve één enkele korte radioboodschap in morse -namelijk de telkens herhaalde letters SOS- helemaal niets meer vernomen.

Toen na enkele weken de nieuwsaarde daalde en men in de internationale media langzamerhand weer overging tot de orde van de dag, vervloog zélfs bij de getroffen familieleden de hoop op overlevenden.

Wat was er gebeurd? Alle gezagvoeders van schepen in de regio hadden al eerder op die bewuste dag melding gekregen van buitengewoon zwaar weer. Er waren ongehoorde windsnelheden gemeten. Het was een orkaan die in die omvang nooit eerder in de scheepsjournals was voorgekomen. Om die reden had de kapitein van het cruiseschip een uitzonderlijk commando gegeven. De passagiers dienden per direct, telkens in willekeurige groepen van 75 personen, het schip te verlaten. Zij zouden om toerbeurt in een pendelboot overgezet worden naar een eiland dat alleen op de radar, kilometers verderop, zichtbaar was.

Toen de éérste groep personen, mannen, vrouwen en een paar kinderen, aan wal gebracht waren, werd meteen ook een aluminium kist met *survivalkits* op het strand achtergelaten.

Vervolgens keerde de pendel meteen terug om de volgende lichter op te halen. Maar het liep anders. Met trossen vastgeketend aan het cruiseschip is het vaartuig nog enkele keren hoog op de golven gesmeten. Daarna zank het, ver uit de kust van het eilandje, samen met het enorme schip binnen korte tijd naar een diepte van zeshonderd meter.

Men had zelfs geen tijd meer gehad om zwemvesten aan te trekken...

Op een onbekend eiland

De schipbreukelingen op het eiland moesten in korte tijd op een volstrekt onbekende plaats een veilig heenkomen zien te vinden. Het stormde zo ongelooflijk hard dat je nauwelijks rechtop kon lopen. Men probeerde elkaar waar mogelijk te helpen. Er waren enkele ouderen bij en ook twee mensen met een handicap: een was slecht ter been en de ander slechtziend. Als je het al een voordeel zou kunnen noemen, was dat het feit dat niemand ook maar enige bagage bij zich had. Daar was in de haast van het vertrek geen tijd meer voor geweest. Men zou zich dus moeten behelpen met de dingen die men toevallig bij zich had en met de kleren die men aanhad. Verder was er niks. Helemaal niks.

Na vele uren ploeteren in de extreem harde wind hadden de ongelukkige reizigers iets gevonden. Aan een kleine inham met een strand verschool zich achter omlaaghangende planten een enorme grot die voldoende groot was om iedereen met gemak te huisvesten...

OPDRACHT

1) Welke dingen dien je zo snel mogelijk over dit eiland te weten?

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....
- 6.....
- 7.....

OPDRACHT

2) Welke dingen dien je zo snel mogelijk over je lotgenoten te weten?

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....
- 6.....
- 7.....

Zeggenschap

Iedereen was 's morgens na het ontwaken meteen naar buiten gegaan en men had zich verzameld op het strand voor de ingang van de grot. Sommige mensen stonden in kleine groepjes met elkaar te praten. Anderen zaten in een kring op het strand. Men had het natuurlijk vooral over wat er de afgelopen nacht gebeurd was. Er waren enkele mensen die treurden om vermiste familieleden. In de verte naderden de mensen die druk in de weer waren met het verslepen van de grote aluminium kist. En de drie kinderen speelden in de zon met zee-water en zand.

Op een bepaald moment trok een van de aanwezigen de aandacht door hard in haar handen te klappen. Toen iedereen zweeg, zei de vrouw:

“Omdat wij niet precies weten wat de omstandigheden zijn op dit eiland, en wij evenmin antwoord hebben op de vraag hoe lang we genoodzaakt zullen zijn hier te blijven, stel ik voor om vier vragen beantwoord te krijgen:

- 1: *Is het noodzakelijk dat er leiding gegeven wordt?*
- 2: *Over welke kwaliteiten dient deze eventuele leiding te beschikken?*
- 3: *Zijn er eigenschappen te noemen die de leiding niet zou moeten hebben?*
- 4: *Hoe wordt bepaald wie de leiding op zich neemt of nemen?”*

3) Stel dat jullie groepje tot de eilanders behoort, hoe zouden jullie die vragen dan beantwoorden?

A) Het is wel niet noodzakelijk dat er leiding aanwezig is, omdat:

.....

B) Indien wel, over welke kwaliteiten zou de leiding dienen te beschikken?

.....

C) Onwenselijke eigenschappen van de leiding zijn dan:

.....

D) Hoe bepalen jullie tenslotte op welke wijze de leiding georganiseerd wordt?

.....

Filosofie en zeggenschap

Een voorbeeld: Plato (ca. 427-347 v.Chr.)

We stappen nu even van het eiland af en gaan een kijkje nemen bij een filosoof. Een van de invloedrijkste filosofen is natuurlijk Plato. Het kan dan ook bijna niet anders dan dat ook hij heeft nagedacht over de vraag hoe zeggenschap er het beste uit zou kunnen zien.

In de *Politeia** beschrijft Plato een ideale staat waar in principe iedereen bij gebleken bekwaamheid tot het leiderschap kan doordringen. Voorrechten worden zoveel mogelijk tegengegaan door iedereen op gelijke hoogte te stellen: iedereen is broer/zuster voor de ander; de mensen weten niet wie hun ouders zijn en leven in grote gemeenschappen.

* Zie *'De Ideale Staat'*, vert. Gerard Koolschijn

Plato adviseert *educatie* centraal te stellen en voor iedereen die ertoe in staat is goed *onderwijs* te garanderen om de duurzaamheid te waarborgen.

Met betrekking tot de zeggenschap komt Plato tot de volgende hiërarchie:

- **Aristocratie** **Dat betekent letterlijk: macht aan de besten**
Mogelijke nadelen van dergelijk bestuur zijn: onderdrukking van de arme meerderheid, sociale onrust en te grote gerichtheid van de machthebbers op eigen status en rijkdom.
- **Democratie** **Dat betekent letterlijk: macht aan het volk**
Mogelijke nadelen van dergelijk bestuur zijn: gebrek aan feitelijke leiding en werkt een klassenstrijd in de hand.
- **Tirannie** **Dat betekent letterlijk: alleenheerser**
Mogelijke nadelen van dergelijk bestuur zijn: geen controle op de handelwijze van de heerser en afhankelijkheid van de heerser van een beperkte groep uitbuiters voor het behouden van zijn macht.

Fresco van Plato en Aristoteles door Rafael

Tirannie: een opvallende karaktertrek van dictaturen

Reeds in de Romeinse senaat kon een senator zich in tijden van gevaar en oorlog de titel *dictator* aanmeten. Daarmee werd het nemen van besluiten aanzienlijk vergemakkelijkt. Julius Caesar deed dat bijvoorbeeld.

4) We bekijken nu enkele dictaturen van later datum. Kies van onderstaande dictatoren er een uit en karakteriseer deze tiran en zijn wapenfeiten en houd daarbij in gedachten wat Plato zegt over de 'mogelijke nadelen van dergelijk bestuur':

.....
.....
.....

Stalin: voormalige Sovjet-Unie (1928-1953). *De Grote Zuivering* was een heksenjacht op tegenstanders. Die en ook Stalins optreden in de Tweede Wereldoorlog leidden tot langdurige detenties in de beruchte Siberische strafkampen en kostten 4 tot 8 miljoen levens.

Hitler: leider van het Nationaal Socialistische Duitsland (1933-1945). Diens racistische en antidemocratische regime kostte aan zes miljoen joden, en ook nog aan vele tienduizenden homoseksuelen, Roma en Sinti, en politieke tegenstanders het leven.

Franco: dictator sinds de Spaanse Burgeroorlog 1936-1939. Met diens dood in 1975 komt een einde aan de laatste niet-communistische dictatuur in Europa. Zijn regime liet massagraven met de lichamen van 27.000 politieke tegenstanders na.

Pinochet: hij was na een staatsgreep in Chili van 1973 tot 1983 aan de macht. Tienduizenden slachtoffers zijn later in massagraven gevonden

Videla: dictator in Argentinië. Zijn regime is bekend vanwege de duizenden verdwijningen en de gruwelijke martelingen in de zogenoemde 'vuile oorlog'.

Pol Pot: dictator en leider van Rode Khmer in Cambodja van 1975 tot 1979. Zijn regime kostte aan ongeveer twee miljoen mensen het leven (= 20% van de bevolking!).

Saddam Hoessein: dictator van Irak tot 2004. Hij is bekend om wrede optreden tegen de eigen bevolking en de Koerden, met name van de gifgasaanvallen op het dorpje Halabja. Daarbij vielen ruim vijfduizend doden.

Kim Jong-un: volgde in 2011 zijn vader Kim Jong-il op als dictator en houdt een schrikbewind in stand in een van de meest gesloten samenlevingen ooit. Intimideerde buurlanden met raketlancerings en atoomproeven.

Assad: vader Hafiz al-Assad liet om een opstand te onderdrukken een bloedbad aanrichten in de stad Hama. Zoon Bashar al-Assad, die zijn vader in 2000 opvolgde, liet vreedzame betogers vanuit helikopters beschieten en liet in Aleppo markten en ziekenhuizen bombarderen met vatenbommen

Vrijheid

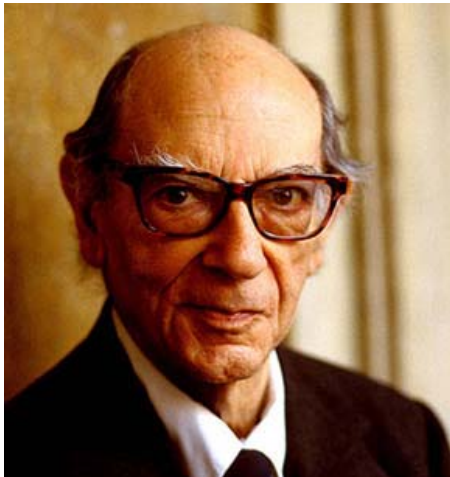
Vrijheid, een heel gewoon Nederlands woord. Toch zijn er over dat woord dikke boeken volgeschreven. Wanneer je de betekenis van dit woord aan Willem Holleeder, voormalig luchtmachtgeneraal Peter van Uhm of aan de Rotterdamse dichter Jules Deelder zou vragen, dan zou je waarschijnlijk heel verschillende antwoorden krijgen.

5) Hoe zou je in je eigen woorden 'vrijheid' willen omschrijven?

.....
.....
.....
.....

OPDRACHT

Isaiah Berlin*: (1909-1997)

Berlin noemt twee perspectieven van het begrip vrijheid. Hij maakt onderscheid tussen 'negatieve' en 'positieve' vrijheid.

* *Op de volgende pagina vind je een minicollage over de filosoof Isaiah Berlin.*

Negatieve vrijheid: vrijheid van ...

Negatieve vrijheid is het 'ontbreken van externe belemmeringen of obstakels'. Het woord negatief betekent hier dus niet 'slecht' of 'verkeerd' maar eerder 'afwezig'.

Het gaat hier om de behoefte zoveel mogelijk met rust gelaten te worden, ook door de overheid. Je wilt *niet* dat iemand zich met jouw privéleven bemoeit. Ook *niet* met wat je wil worden. En zelfs *niet* met wat in jouw vermogen ligt om te doen. Bijvoorbeeld: hoe minder bezette stoelen (= obstakels) in een vliegtuig, hoe groter de vrijheid om te kiezen. Negatieve vrijheid, de vrijheid van bemoeienis door anderen, zegt iets over de ruimte (bewegingsruimte, ademruimte) die je wordt gelaten, maar niet over wat precies te doen met die vrijheid.

Positieve vrijheid: vrijheid om ...

Bij positieve vrijheid is er een gerichtheid op de mogelijkheid je zo veel mogelijk te ontplooiën. Berlin verstaat daaronder de vrijheid om 'autonoom te handelen'. Het positieve verwijst naar de 'aanwezigheid' van interne motieven: hoe sterker iemands redenen zijn om iets te doen of te laten, hoe autonomer en dus vrijer hij is. Om te doen en laten wat hij wil, zijn eigen meester te zijn. De baas zijn over zijn eigen bestaan. Het gaat over de mate waarin iemand zelfstandig en weloverwogen richting geeft aan zijn leven. We beschikken over de *positieve* vrijheid om ons eigen leven in te richten.

Positieve vrijheid, de vrijheid om iets te zijn of te worden, zegt iets over wat je wil bereiken of waar je bij wil horen, over dat wat je vrij maakt, maar niet over de ruimte die je daarbij gelaten wordt.

Berlin verwijst vaak naar een bekende uitspraak van de achttiende-eeuwse filosoof Immanuel Kant (rechts): "Uit zo krom hout als dat waaruit de mens gemaakt is, kan niets rechts getimmerd worden." Berlin pleit voor tolerantie en pluriformiteit; een regering moet zijn burgers ruimte laten voor een veelheid aan levensopvattingen.

Minicollege: Isaiah Berlin

Thema: monisme en pluralisme

- ◆ De mens is een kind van twee werelden: een wereld van onbetwifelbare, universeel geldig idealen enerzijds die het waard zijn om offers te brengen voor hun realisatie en anderzijds een wereld van twijfel waarin er veel ruimte is om tussen verschillende onverenigbare standpunten heen en weer te laveren.
- ◆ Er schuilt gevaar in het zoeken naar één enkel antwoord op alle problemen van de mensheid. Er zijn onverenigbare waarden en er is een veelheid aan menselijke antwoorden op vragen en oplossingen.

Vragen bij dit thema:

1. Hoe absoluut is het belang van mensenrechten?
2. Zijn mensenrechten echt universeel?
3. Moet je in de praktijk kunnen schipperen met mensenrechten?

Thema: negatieve en positieve vrijheid

- ◆ Negatieve vrijheid vereist dat er grenzen worden gesteld aan de dwang die aan anderen wordt opgelegd. Mensen hebben ruimte nodig: speelruimte, bewegingsruimte, ruimte om te ademen.
- ◆ Positieve vrijheid vereist de mogelijkheid van zelfbepaling, onafhankelijkheid of autonomie. Als je geen identiteit hebt, heb je ook niets om te verdedigen tegen de bemoeienis van anderen.

Vragen bij dit thema:

1. Moet je eerst politieke rechten hebben om andere op te kunnen eisen?
2. Moet je eerst het recht op minimale bestaansvoorwaarden realiseren?

Thema: vrijheid, gelijkheid en broederschap

- ◆ Er is geen vrijheid zonder vrijwaring van dwang.
- ◆ Waarden als gelijkheid en broederschap maken altijd inbreuk op vrijheid.
- ◆ Verschillende afwegingen van belangen zijn zinvol en nodig.

Vragen bij dit thema:

1. Zijn mensenrechten tegen elkaar uitruilbaar en onderhandelbaar?
2. Wegen alle mensenrechten even zwaar?

Vrijheid in de praktijk: op het eiland

Er is wat rumoer ontstaan op het eiland. Enkele eilanders eisen namelijk dat op grond van hun geloofsovertuiging de zondagsrust in acht wordt genomen. Ze willen daarom vrijgesteld te worden van de algemene verplichting om de 'waterfiets'* te bedienen. Enkele niet-gelovigen willen niet dat er uitzonderingen gemaakt worden: iedereen moet meewerken.

* In de aluminiumkist zat een vouwfiets. Met de materialen daarvoor is een constructie gebouwd die gebruikt kan worden om zout water te ontzilten zodat er zoet water gedronken kan worden.

We hebben eerder al gesproken over zeggenschap. We willen eens kijken hoe die zeggenschap zich verhoudt tot de begrippen *negatieve* en *positieve vrijheid*.

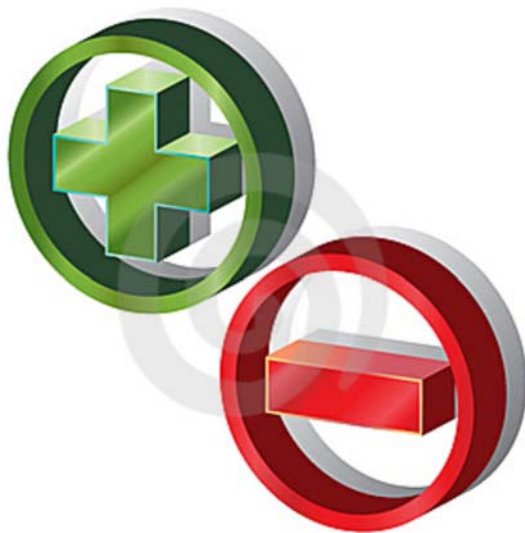

6) Overleg met een groepje leerlingen hoe je in de volgende situaties de beide vormen van vrijheid wilt definiëren, waarbij je zelf mag beslissen of je dit ziet als elkaar uitsluitende soorten vrijheid of als verschillende aspecten van hetzelfde verschijnsel vrijheid, zodat iets tegelijkertijd een geval van positieve en negatieve vrijheid kan zijn:

A) *Ik bepaal zelf met wie ik intieme omgang heb.*

Dit zou ik positieve negatieve vrijheid willen noemen, omdat

.....
.....
.....
.....

B) *Ik vind dat ik geen opdrachten hoeft uit te voeren.*

Dit zou ik positieve negatieve vrijheid willen noemen, omdat

.....
.....
.....
.....

Gelijkheid

Op naar Versailles

'Wordt de macht over Frankrijk in zijn handen gelegd? Een nogal woedende menigte vrouwen overschreeuwt Lafayette: 'Naar Versailles, Naar Versailles. Brood! Wij eisen brood! Het kwaad zit in Versailles.

Daar moeten we heen om de koning naar Parijs te halen. Naar Versailles. Wij willen brood!' En dan, eindelijk, om drie uur, vertrekken ze. Een mensenmassa van dertigduizend man, een bonte stoet van vooral vrouwen zet zich tenslotte in beweging. Maar ertussen ook jonge mannen, opgeschoten slungels, schuim van de straat, eerbare burgers, enz... Nu gaan ze schreeuwend, verbeten, lachend, opstandig, gedreven door een hartstochtelijk verlangen -het kwaad, dat toch *ergens* moet zijn- uit te roeien. In Versailles zijn de eerste berichten doorgedrongen over de opmars der vrouwen. In de Nationale Vergadering had men verontwaardigd gesproken over het feit dat de koning 'de rechten van de mens' nog niet had erkend. En intussen trekken de Pariisiennes met bemodderde gezichten luid toegejuicht door de uitgelopen burgerij Versailles binnen. 'Leve onze Parisiennes!' Chaos. Duizenden vrouwen, hongerig, moe en doorweekt verzameld op het grote plein. Het doel: de koning weghalen uit Versailles en hem dwingen zich in Parijs te vestigen. Een dag later meldt de koning dat hij met zijn vrouw en kinderen zal meereizen naar Parijs. Gejuich stijgt op. Hij zal daar gescheiden zijn van zijn slechte raadgevers. Een nieuwe wereld zal aanbreken...

Bron: *De Franse Revolutie, Jaap ter Haar, pag. 120-122*

Universeel

Hierboven werd de Franse koning verweten dat hij *de Verklaring van de Rechten van de Burger* niet wilde erkennen. Die betref Frankrijk. Honderdzesestig jaar later wordt door de Verenigde Naties een vergelijkbaar document opgesteld, maar nu geldig voor de gehele wereld. En ook daarin worden 'vrijheid', 'gelijkheid' en 'broederschap', in het allereerste artikel al, genoemd:

In de inleiding staat: *'Overwegende, dat erkenning van de inherente waardigheid en van de gelijke en onvervreembare rechten van alle leden van de mensengemeenschap grondslag is voor de vrijheid, gerechtigheid en vrede in de wereld geldt'.*

Artikel 1: Alle mensen worden **vrij** en **gelijk** in waardigheid en rechten geboren. Zij zijn begiftigd met verstand en geweten, en behoren zich jegens elkander in een geest van **broederschap** te gedragen.

Artikel 29: Een ieder heeft plichten jegens de gemeenschap, zonder welke de vrije en volledige ontplooiing van zijn persoonlijkheid niet mogelijk is.

7. In beide genoemde artikelen blijkt uit de formulering dat een en ander *niet* geheel vrijblijvend is. Welke woorden wijzen in die richting, volgens jou?

In Artikel 1:

In Artikel 29:

Gelijkheid op het eiland

Zijn alle mensen op het eiland gelijk? In sommige opzichten lijkt dat zonder meer het geval te zijn. Ze zitten allemaal in hetzelfde schuitje. De natuurlijke voorwaarden die het eiland biedt, de gevaren, de hoeveelheid voedsel, water en de klimatologische omstandigheden zijn voor iedereen gelijk.

Maar de persoonlijke omstandigheden kunnen sterk verschillen. Hoe sterk en gezond is iemand? Wat weet iemand van techniek. Hoe goed kan iemand met andere mensen omgaan? En waar nodig gezag uitoefenen? Hoeveel zorg heeft iemand nodig? En wat heeft iemand aan anderen te bieden?

Deze verschillen tussen mensen kunnen invloed uitoefenen op de mate waarin de eilandbewoners al of niet hetzelfde behandeld worden en dezelfde positie innemen in de groep. Zijn er goede gronden waarop je mensen verschillend zou kunnen behandelen? Zelfs als je ervan uitgaat dat alle mensen principieel gelijk zijn?

OPDRACHT

8) Probeer tot een gezamenlijk standpunt binnen je groepje te komen en geef een zo goed mogelijke motivering van dat standpunt. We willen jullie vragen een oplossing te verzinnen voor de volgende situatie:

A) Hebben zieken, gewonden, gehandicapten, kinderen en ouderen op het eiland recht op bijzondere zorg, bijvoorbeeld op extra water en eventueel ook meer of beter voedsel?

Ja Nee want,
.....
.....
.....
.....

B) Hebben personen met een bepaalde 'meerwaarde' voor de groep, bijvoorbeeld mensen die op grond van kennis of vaardigheden de overlevingskansen van de hele groep vergroten, bijzondere voorrechten?

Ja Nee want,
.....
.....
.....
.....

C) Is in de ogen van jullie groepje gelijkheid hetzelfde als gelijkwaardigheid?

Ja Nee want,
.....
.....
.....
.....

Hannah Arendt (1906-1975)

In haar fameuze theorie onderscheidt Arendt* drie domeinen: het politieke, het private en het sociale.

* Op de volgende pagina vind je een minicollege over de filosofe Hannah Ahrendt

Drie domeinen

1: In het **politieke** domein geldt het principe van *gelijkheid*. Burgers beschikken over stemrecht en mogen zich kandidaat stellen om gekozen te worden. Hierin zijn zij allen gelijk. Deze gestalte van gelijkheid voor de wet is een onvervreemdbaar principe.

2: Het **private** domein heeft betrekking op het privéleven dat je leidt binnen de beschermende muren van je woning. *Exclusiviteit* is daar het heersende principe. Hier kies je uit met wie je wil leven, hier verwelkom je degene van wie je houdt, hier nodig je je persoonlijke vrienden uit. De regels van uniciteit en exclusiviteit zijn altijd in conflict met de maatstaven van de maatschappij.

3: De maatschappij vormt het **sociale** domein, dat een middengebied vormt tussen het politieke en private. Zodra je de drempel van je huis over gaat in de richting van de publieke wereld, kom je meestal eerst in het sociale domein waar de stelregel geldt van 'soort zoekt soort'. Dit adagium noemt Hannah Arendt het principe van *discriminatie*, dat het gehele sociale domein beheerst in die zin dat mensen zich enerzijds groeperen en anderzijds zich tegen elkaar afzetten. Zonder enige vorm van discriminatie zou de maatschappij volgens Arendt niet kunnen bestaan. Hannah Arendt heeft dus niets tegen discriminatie in de maatschappij, alleen tegen discriminatie in het politieke domein. Gelijkheid hoort alleen thuis in de politiek en haar geldigheid is daartoe beperkt. In 'Reflections on Little Rock' laat ze zich dan ook kritisch uit over president Eisenhower, de president van de Verenigde Staten, die ingreep met federale troepen om zwarte kinderen de toegang tot de school van blanke kinderen mogelijk te maken, om zo de segregatie op scholen een halt toe te roepen en de integratie af te dwingen.

-*Reflections on Little Rock*, *Dissent* 1959

Gelijkheid is in haar zuiverste vorm te vinden in totalitaire systemen. De dwang van de totale terreur vernietigt de veelvormigheid onder de mensen, maakt hen aan elkaar gelijk en isoleert hen ten opzichte van elkaar in vrees. Het concentratiekamp is het totalitaire laboratorium, waarin menselijke wezens totaal gereduceerd zijn tot identieke bundels van reacties. Vrijheid, spontaniteit, handelen worden dan uitgewist.

-*The Origins of Totalitarianism*, *New York* 1951

Minicollege: Hannah Arendt

Thema: arbeiden, werken, handelen

- ◆ Deze begrippen spelen een belangrijke rol in de beschrijving van menselijke conditie. Je moet arbeiden om te overleven, werken om iets blijvends tot stand te brengen, handelen om -in gesprek met anderen- te komen tot keuzes voor een gezamenlijke leefwereld.
- ◆ Handelen behoort thuis in de sfeer van het politieke en dreigt te worden overwoerd door economisch nuttigheidsdenken, zodat politiek verwoordt tot maakbaarheidsdenken en zich gaat uitstrekken over domeinen waar het niets te zeggen heeft (zwarte kinderen met bussen naar blanke scholen vervoeren).

Vragen bij dit thema:

1. Horen mensenrechten in de sfeer van het maakbare?
2. Hoe absoluut is het belang van mensenrechten?

Thema: vrijheid

- ◆ Vrijheid is (ook) een *opdracht* om je niet te beperken tot je eigen kleine belangen, maar je bezig te houden met de inrichting van de samenleving en de verdediging van de vrijheid.
- ◆ Statenloosheid -het lot van veel vluchtelingen- is het grootste onrecht. Iedereen heeft recht op een nationaliteit en op een politieke status. Aan alle mensenrechten gaat het recht vooraf om rechten te hebben.

Vragen bij dit thema:

1. Moeten mensenrechten door de politiek worden gerealiseerd?
2. Kun je mensenrechten wel van anderen krijgen zonder ze zelf te bevechten?

Thema: nataliteit

- ◆ Nataliteit (van Latijn 'nascor': geboren worden) betreft het aanmaken van een nieuw begin, een (weder)geboorte en dus ook met het loslaten van oude zekerheid; zelf willen ingrijpen in wat onwrikbaar lijkt. Iedere geboorte brengt de hoop en de mogelijkheid van verandering mee.
- ◆ Om een nieuw begin te kunnen maken moeten mensen kunnen vergeven wat nu eenmaal gedaan is en in een nieuwe belofte kunnen geloven. Geloof en vertrouwen zijn essentieel om het openbare leven niet tot een jungle te laten worden waarin alleen het recht van de sterkste geldt.
- ◆ De uniciteit van ieder mens en de pluraliteit van alle mensen moet worden erkend. Alle mensen zijn gelijk(waardig) hierin dat ze ongelijk zijn.

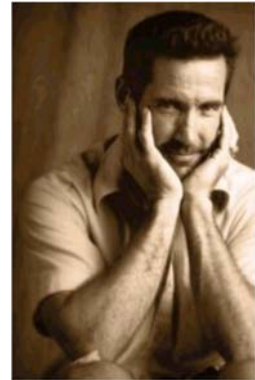
Vragen bij dit thema:

1. Moet je ook bij mensenrechten steeds weer opnieuw beginnen?
2. Op welk punt kunnen grove mensenrechtenschendingen worden vergeten en vergeven?

Broederschap

Een van de eilanders bleek een pragmatische realist: de ingenieur. Hij kreeg de leiding enthousiast voor een plan. Daarvoor zou in principe wel een beroep gedaan moeten worden op een inspanning van alle eilanders. Om mensen te overtuigen mee te doen gebruikte hij het woord 'broederschap'.

Deze man realiseerde zich dat het eiland zich slechts enkele tientallen kilometers van een belangrijke vaarroute bevindt. Dat was namelijk de route die het cruiseschip voer toen het tijdens de orkaan uit koers raakte en verging. Men stemde in met het plan om een vijfendertig meter hoge houten toren te gaan bouwen. Dat zou hoog genoeg zijn om een in stand te houden vuur op vrij grote afstand zichtbaar te maken.

De volgende problemen werden vol enthousiasme zo snel mogelijk opgelost:

- Wie neemt in het project de leiding?
- Hoe ziet de constructie er uit?
- Welke materialen zijn voorhanden?
- Hoe maak je een veilige vuurplaats op die hoogte?
- Wie verzamelen de materialen?
- Hoe worden logistieke problemen en ploegendiensten aangepakt?
- Hoe wordt het drinkwater op peil gehouden?

OPDRACHT

9) Binnen een mum van tijd is het een drukte van jewelste op het eiland. Iedereen is druk in de weer met de bouw van de toren. Het idee van de ingenieur om elkaar te zien als broers en zussen had de meeste mensen aangesproken.

A) Als broederschap *niet* spontaan uit onderlinge solidariteit ontstaat, mag deze gezien de ernst van de omstandigheden dan worden opgelegd?

Ik vind van wel niet, omdat

.....
.....
.....

B) Mogen de eilanders die weigeren mee te doen daartoe gedwongen worden?

Ik vind van wel niet, omdat

.....
.....
.....

C) Hoe besluit jouw groepje om te gaan met weigeraars? Ons groepje vindt dat je in het aller uiterste geval:

dat wel geen geweld mag gebruiken om hen te dwingen, want,

.....
.....
.....

Dick Pels (1948)

Broederschap vervangen door vriendschap?

Vergeleken met vrijheid en gelijkheid is broederschap een tamelijk problematisch begrip. Ook in zijn moderne varianten als 'saamhorigheid' en 'lotsverbondenheid' toont dit ideaal al snel een donkere keerzijde van paternalisme en groepsdwang. Broederschap gaat over mensen die van elkaar afhankelijk zijn en elkaar vanwege hun kwetsbaarheid hard nodig hebben, maar broederschap kan leiden tot afgedwongen groepssolidariteit waarin lauwheid of kritiek gelijkstaan aan verraad: wie niet mét ons is, is tégen ons.

Is een 'maatschappij van vrienden' dan een alternatief als nastrevenswaardig ideaal? Pels meent dat, net als de broederschapsgedachte, het vriendschapsidioom de ethiek van private betrekkingen ten onrechte overplaatst naar het openbare domein. Vriendschapsnetwerken kunnen de geïnstitutionaliseerde solidariteit en sociale zekerheid niet vervangen. We hoeven geen vrienden van elkaar te zijn in de democratie. Zij is er juist voor uitgevonden om de onenigheid van het publieke debat en de belangenstrijd, kortom de afwezigheid van vriendschap, zo goed mogelijk te reguleren, zonder te vervallen in geweldadige vijandschap.

Dick Pels, "De Kansenmaatschappij, Pleidooi voor een sociale Meritocratie" en "De Terreur van de Broederschap"

10) Ik ben het in grote lijnen met Dick Pels

eens oneens, omdat

.....

.....

.....

.....

OPDRACHT

DE FATALE CRUISE

DOCENTENHANDLEIDING

Docentenhandleiding

De Fatale Cruise: een lespakket over filosofie en mensenrechten

Dit lespakket vraagt drie lessen van 50 minuten. 'De Fatale Cruise' is opgebouwd volgens het principe van voortschrijdend inzicht.

Doelstellingen

- * De leerling kan de achtergrond, de doelstellingen en de werkwijze van Amnesty International beschrijven en benoemen.
- * De leerling kan een aantal filosofische begrippen omschrijven zoals vrijheid, gelijkheid en broederschap.
- * De leerling kan tevens minstens vier gezaghebbende filosofen ten aanzien van deze onderwerpen noemen.
- * De leerling kan enkele meer specifieke begrippen benoemen en omschrijven van de filosoof Isaiah Berlin en de filosofe Hannah Arendt.
- * De leerling kan de genoemde filosofische begrippen toepassen in een gegeven fictieve samenlevingssituatie en daar zijn/haar mening over vormen en weergeven.
- * De leerling kan een verband benoemen tussen de filosofische begrippen vrijheid, gelijkheid en broederschap en tenminste twee artikelen van de *Universele Verklaring van de Rechten van de Mens*.

Aandachtspunten

Verdeel de klas in groepjes van vier of vijf leerlingen.

Elke groep wijst een eigen woordvoerder aan.

De uitgevoerde opdrachten worden telkens door deze persoon verwoord.

Variant: Probeer zoveel mogelijk elke leerling de kans te geven te vertellen over zijn aandeel en/of afwijkende ideeën.

Lesopzet

Les 1: Vrijheid

- a) Inleiding van Amnesty International (5 min.)
- b) Nabespreking van de opdrachten 1 t/m 4 (15 min.)
- c) Minicollege over filosoof Isaiah Berlin (30 min.)

Les 2: Gelijkheid

- a) Nabespreking van de opdrachten 5 en 6 (10 min.)
- b) Minicollege over filosofe Hannah Arendt (30 min.)
- c) Groepsgewijze uitwerking van de opdrachten 7 en 8 en nabespreking (10 min.)

Les 3: Broederschap

- a) Groepsgewijze uitwerking van opdracht 9 en nabespreking (15 min.)
- b) Uitwerking van opdracht 10 en nabespreking (10 min.)
- c) Afsluitende evaluatie met als aandachtspunten (25 min.)
 1. Zijn de doelstellingen gehaald?
 2. Is de verbinding eilandexperiment, filosofie en Amnesty International duidelijk geworden?

LES 1: VRIJHEID

Beginsituatie van 'De Fatale Cruise'

De les begint met het schetsen van een fictieve situatie:

- Er is een schip in noodweer gezonken
- Er zijn 75 overlevenden op een eiland
- De zoekacties naar overlevenden zijn opgegeven
- Er is een aluminium survivaalkist op het strand achtergebleven

In de survivaalkist zit:

- Tien pakken surviving-biscuits, elk 20 stuks
- 24 liter bronwater
- Medicijnen als penicilline, aspirine, morfine,
- Verbandmiddelen en verbandscharen, scalpels
- Gereedschappen als hamers, tangen, messen, beitels
- 200 meter, dik touw, vijf meter ketting, 10 stalen ringen
- Schop met houweel
- Lucifers, aansteker
- 1 sloop sigaretten
- Een vouwfiets waarmee van zeewater zoetwater gemaakt kan worden: 8 liter/p.u.

Op een onbekend eiland

De opdrachten over het eiland kunnen worden gebruikt als springplank naar mensenrechtenkwesties en de betrokkenheid van Amnesty daarbij. Denk aan:

- Het onderscheid tussen ESC-rechten die economische, sociale en culturele kwesties betreffen, zoals de verdeling van (voldoende) water en voedsel, onderdak, en gezondheid en klassieke of BuPo-rechten die burgerlijk-politieke verhoudingen betreffen, zoals vrijheid van meningsuiting, stemrecht, recht op leven, recht op vergadering, vrijwaring van marteling, recht op een eerlijk proces, maar ook: recht op veiligheid.
- De verantwoordelijkheid die rechten ook met zich meebrengen; ieder moet een bijdrage leveren aan de feitelijke realisering van rechten voor zichzelf én voor anderen.

1) Mogelijke antwoorden:

- Leven er andere mensen op het eiland?
- Is er bruikbaar drinkwater op het eiland?
- Is de vegetatie eetbaar?
- Zijn er dieren die we kunnen opeten?
- Zijn er gevaarlijke dieren?
- Zijn er andere gevaren?
- Hoe groot is het eiland?
- Wat zit er in de aluminium kist op het strand?

Het ligt voor de hand deze vragen te koppelen aan recht op water en (voldoende) voedsel (en de eerlijke verdeling daarvan), onderdak (gemeenschappelijk aan te pakken of ieder voor zich), hygiëne (mag je kostbaar water gebruiken om je uitgebreid te wassen?), gezondheid (slangenbeten, infecties) en veiligheid (moet er 's nachts de wacht worden gehouden en wie is daarvoor verantwoordelijk?).

- 2) Mogelijke antwoorden
- Hoe is de groep samengesteld?
 - Is er iemand arts of verpleegkundige?
 - Is er een technicus?
 - Welke andere bekwaamheden hebben de eilanders in huis?

Als er een maatschappelijke taakverdeling nodig is, hoe wordt die dan geregeld en wie is waarvoor verantwoordelijk? Dit komt later uitgebreid aan de orde bij de vragen over 'Zeggenschap'.

Voorkennis van de docent:

Over het eiland:

- Er is geen drinkwater* - Er zijn notenbomen, vijgenstruiken
- Het eiland is zo groot als Texel - Het klimaat is tropisch
- Het krioelt er van de konijnen - Het eiland is onbewoond
- Er zijn adders

* De vraag dringt zich op: Hoeveel tijd rest je wanneer er in het geheel geen drinkwater beschikbaar is? Het antwoord is: hooguit enkele dagen! Voor 75 mensen is ongeveer 75 X 2 liter = 150 liter per dag nodig!

Over personen:

- Er is een vijfdejaars student medicijnen
- Er is een verpleegster
- Er is een gepensioneerde ingenieur
- Er is een majoor uit het leger
- Er zijn drie kinderen
- Twee oudere personen zijn slecht ter been
- Er is een bijna blinde vrouw

Ook dit kan worden gekoppeld aan de vraag naar de noodzaak van een maatschappelijke taakverdeling en zal een rol kunnen spelen in de vragen over 'Zeggenschap'.

Zeggenschap

De invalshoek van Amnesty: uitgerekend vanwege conflicten met het *gezag* zitten op dit ogenblik meer dan één miljoen mensen in de gevangenis. Daarbij kunt u denken aan journalisten, cineasten, poëten, romanschrijvers, vakbondsleden, kunstenaars.

Op zichzelf is dit niks nieuws: Salman Rushdie en Rousseau moesten beiden vanwege hun boeken onderduiken omdat zij met de dood bedreigd werden, respectievelijk door hun overheden. Amnesty International noemt de mensen die om dergelijke redenen in de gevangenis zitten en géén geweld hebben gebruikt of gepropageerd: gewetensgevangenen. Onmiddellijke vrijlating is de eis!

- 3) De antwoorden op deze vragen hangen samen met de maatschappelijke organisatie en daarmee samenhangende gezagsverhoudingen op het eiland.
- A) De antwoorden op deze vraag zullen een heel scala openen van mogelijke gezagsverhoudingen die corresponderen met verschillende regeringsvormen met als mogelijk grensgeval anarchie.
 - B) Hier zal de informatie uit opdracht 2 een rol kunnen spelen. Kennis en geschiktheden van de schipbreukelingen kunnen bepalend zijn voor de rol die ze spelen en de invloed die ze uitoefenen in deze mini-samenleving.
 - C) Hier kunnen al mogelijke gevaren naar voren komen van enerzijds het toekennen van teveel macht aan enkelingen of juist het aan het toeval overlaten van beslissingen over leven en dood.
 - D) Hier is weer een heel scala mogelijk van organisatievormen, van spontane zelforganisatie tot rigoureuze controle door een eenzame leidersfiguur.

- 4) Hierbij zal naar alle waarschijnlijkheid terugkeren wat bij Plato over tirannie werd gezegd: er is geen controle op de handelwijze van de heerser (hij kan doen wat hij wil ten koste van anderen) en de heerser is afhankelijk van de steun van een beperkte groep uitbuiters (meestal partij- of clanleden), met alle willekeur en chaos die daarbij hoort.

Aansluitend bij de inzet van Amnesty:

- Amnesty zorgt niet alleen voor zeer zorgvuldige rapportage van mensenrechtenschendingen maar houdt door publicaties de herinnering eraan levend. Ook dringt Amnesty aan op vrijlating van gewetensgevangenen, zoals bij Aung San Suu Kyi en protesteert tegen de straffeloosheid van daders, soms met succes zoals in het geval van de Argentijnse juntaleider Jorge Videla.
- In Argentinië stonden enkele voormalige leiders terecht, hetgeen een enorme overwinning is voor de Dwaze Moeders, die al veertig jaar eisen dat degenen die verantwoordelijk zijn voor 37.000 'verdwenen' zonen, broers en vaders daar opheldering over verschaffen. Voormalig juntaleider Jorge Videla kreeg in 1985 levenslang, kreeg later amnestie, maar kreeg opnieuw levenslang na van genocide te zijn beschuldigd, waarvoor geen amnestie geldt; voor ontvoering van baby's kreeg hij nog eens 50 jaar in 2012; hij overleed in 2013 in de gevangenis na te zijn uitgegleden onder de douche.
- Liu Xiaobo was een van de initiatiefnemers van 'Charta 08', een manifest dat opriep tot een nieuwe grondwet met bescherming van de mensenrechten. Hij werd aangeklaagd wegens het aanzetten tot omverwerping van de staat en veroordeeld tot 11 jaar gevangenisstraf. In 2010 ontving hij de 'Nobelprijs van de Vrede'. Liu kon de prijs niet zelf in ontvangst nemen. Liu Xiaobo wordt door Amnesty International als een 'gewetensgevangene' beschouwd omdat hij altijd gekozen heeft voor vreedzame middelen om zijn ideeën kracht bij te zetten en nooit geweld heeft gebruikt. Liu overleed in 2017 aan leverkanker.

Vrijheid

De Europese politieke en sociale ordening van vóór de Franse Revolutie werd gekenmerkt door absolutisme. Dat laatste berust op het principe dat de macht in de staat ondeelbaar is en alléén de vorst toekomt. Lodewijk XIV: 'L'etat c'est moi'. Vrijheid hield ten tijde van de Franse Revolutie een bevrijding van de standenstaat en de absolute monarchie in. De drie eerder genoemde revolutieparolen waren geen holle frasen! Nee, het Franse Volk had eerst geleden, daarna ontstond er een alsmaar toenemende verontwaardiging die tenslotte uitmondde in een strijd, met gevolgen voor heel Europa. Een en ander ging destijds dus niet vanzelf. Hoe zit dat eigenlijk met vrijheid op het eiland? We kennen nu de situatie op het eiland.

Suggestie: Vóór het college over Isaiah Berlin kan aan de hand van de vraag in opdracht 5 heel kort worden gepeild wat bij het woord 'vrijheid' als eerste opkomt bij de leerlingen. In de volgende les kan daar dan wat uitgebreider op worden ingegaan en kan het begrippenpaar 'negatieve vrijheid' en 'positieve vrijheid' door de leerlingen op hun ideeën over vrijheid worden toegepast.

Suggestie: Als afsluiting van het college over Isaiah Berlin kan puntsgewijs aan worden gestipt wat in het college over Berlin de meest significante aandachtspunten zijn voor de volgende bespreking van vrijheid op het eiland. Bijvoorbeeld: individuele versus collectieve vrijheid; vrijheid als bewegingsruimte versus vrijheid als mogelijkheid tot ontwikkeling en identiteitsvorming; pluraliteit en diversiteit versus eenvormigheid.

De vragen over vrijheid worden als huiswerk meegegeven en pas in de volgende les behandeld.

Minicollege: Isaiah Berlin

Mogelijke antwoorden op de vragen bij het thema **Monisme en pluralisme**

1) Hoe absoluut is het belang van mensenrechten?

Verheldering: Kan het belang van mensenrechten gerelativeerd worden? Is er een situatie denkbaar waarin het belang van mensenrechten ondergeschikt is aan iets anders?

Link naar Amnesty: Kun je maar op één manier denken over mensenrechten, b.v. zoals Amnesty zich baseert op het principe van universaliteit en ondeelbaarheid van mensenrechten?

Uit de statuten: Amnesty International vormt een wereldwijde gemeenschap van mensenrechtenverdedigers, die gebaseerd is op principes van internationale solidariteit, effectieve acties voor individuele slachtoffers, wereldwijde bezetting, de universaliteit en ondeelbaarheid van mensenrechten, onafhankelijkheid en onpartijdigheid, democratie en wederzijds respect. <https://www.amnesty.nl/wie-we-zijn/onze-organisatie/statuten-en-algemeen-reglement>.

Heeft Amnesty wel één manier om hierover te denken of moet deze formulering nog worden beargumenteerd en gezien worden in de context van de andere (waarde)formuleringen (solidariteit/effectiviteit/onafhankelijkheid/onpartijdigheid/democratie/wederzijds respect)?

Link naar de eilandsituatie: Moet er één leidend principe zijn voor het handelen van de mensen op het eiland - van 'recht van de sterkste' tot 'niemand mag buiten boord vallen' – analoog aan de manier waarop Amnesty de mensenrechten als leidend principe hanteert, of zijn er vele mogelijkheden en moeten die dan ook weer steeds opnieuw overwogen worden of eens en voorgoed vastgesteld?

2) Zijn mensenrechten echt universeel?

Verheldering: Als het belang van mensenrechten absoluut is en mensenrechten iets absoluuts zijn (d.w.z. niet relatief en in zekere zin dus losstaand van andere waarden en misschien ook boven deze verheven) dan moeten ze toch ook altijd, overal en voor iedereen geldig zijn.

Link naar Amnesty: Veel staten, zoals China, zien de mensenrechten, zoals gepropageerd door (o.a.) Amnesty, als een Westers dictaat en leggen zelf de nadruk op economische ontwikkeling en vooruitgang die een basis moeten leveren voor ieders welzijn en waaraan individuele vrijheden ondergeschikt mogen worden gemaakt.

Link naar de eilandsituatie: Kun je de mensenrechten onverkort toepassen in de eilandsituatie? Kun je bijvoorbeeld vrijheden waarover in een eerder stadium overeenstemming was bereikt opschorten in een noodsituatie (zoals ook in staten waar b.v. acuut terrorismegevaar dreigt)?

3) Moet je in de praktijk kunnen schipperen met mensenrechten?

Verheldering: Dwingt de weerbarstige werkelijkheid en de complexiteit van de alledaagse praktijk niet om af en toe de hand te lichten met de strikte interpretatie en toepassing van mensenrechten en concessies te doen aan de wereld van het haalbare waarbij desnoods mensenrechten tijdelijk kunnen worden opgeschort?

Link naar Amnesty: Ook Amnesty moet, ondanks haar principiële uitgangspunt dat alle mensenrechten even zwaar wegen, in de praktijk steeds weer keuzes maken ten aanzien van de mensenrechtenschendingen waartegen ze zich actief gaat inzetten. Het blijft een 'mer à boire'.

Link naar de eilandsituatie: Op het eiland kan het een kwestie van overleven worden snel en efficiënt te handelen en keuzes van leven of dood te maken die moeilijk te rijmen zijn met langslappende morele overwegingen over vrijheid en gelijkheid voor allen.

Mogelijke antwoorden op de vragen bij het thema **Negatieve en positieve vrijheid**

1) Moet je eerst politieke rechten hebben om andere op te kunnen eisen?

Verheldering: Politieke rechten als recht op vrije verkiezingen, meningsuiting en expressie, demonstratie, vrije vereniging, het recht op een eerlijk proces en onschendbaarheid (martelverbod) lijken een voorwaarde voor individuen om succesvol en zonder risico voor de eigen persoon welk recht dan ook op te kunnen eisen of te kunnen protesteren tegen het schenden van die rechten.

Link naar Amnesty: Amnesty is begonnen met het verdedigen van het recht op vrije meningsuiting en expressie en recht op vrije uitoefening van religie. Pas naderhand kwamen daar de campagnes tegen marteling, de doodstraf, discriminatie bij en in een later stadium de inzet voor ESC-rechten (economisch-sociale-culturele rechten). Pas als je gevrijwaard bent van willekeurige gevangenneming, bedreiging of marteling kun je zelf opkomen voor je individuele rechten zonder af te hoeven wachten op de overheid of welwillende buitenstaanders zich daarom willen bekommeren. Maar zolang die politieke vrijheid nog niet gerealiseerd is kan het geen kwaad ook namens anderen op te komen voor alle - een ondeelbaar geheel vormende - mensenrechten.

Link naar de eilandsituatie: Je moet eerst eisen kunnen stellen en in staat zijn voor jezelf op te komen om je (rechtmatige?) belangen adequaat te kunnen verdedigen tegen anderen in een bedreigende situatie waarin het recht van de sterkste het enige recht dreigt te worden.

2) Moet je eerst het recht op minimale bestaansvoorwaarden realiseren?

Verheldering: Zolang je niet te drinken of te eten hebt, geen dak boven je hoofd en je leven en gezondheid voortdurend gevaar loopt zal inzet voor zaken als vrije meningsuiting, vrije verkiezingen, eerlijke rechtsspraak noodgedwongen (tijdelijk) naar de achtergrond verdwijnen. Pas als aan een bepaald minimum van bestaansvoorwaarden of grondrechten voldaan is kun je je afzetten tegen onnodige en/of onrechtvaardige bemoeizucht van anderen of van de overheid.

Link naar Amnesty: Amnesty laat in principe de zorg voor voedsel- en watervoorziening, hygiëne en gezondheidszorg, fatsoenlijk onderdak, werkvoorziening, culturele voorzieningen, kortom de ESC-rechten, over aan andere ngo's, voor zover de respectievelijke overheden daar niet al in kunnen voorzien. Pas als er sprake is van discriminatie of onrechtvaardige verdeling of toekenning van rechten komt Amnesty in actie en komt op voor degenen die zich vreedzaam verzetten tegen dergelijke onrechtvaardige toestanden.

Link naar de eilandsituatie: Enerzijds zullen de maatregelen die nodig zijn om te kunnen overleven prioriteit krijgen op het eiland, maar dat zal tegelijk vragen oproepen over de eerlijke verdeling van schaarse goederen en de bescherming van zwakkeren, waarbij het recht voor jezelf en anderen op te komen vereist dat je een bepaalde ruimte voor overleg, protest en discussie schept of veroverd op degenen die daar geen oog of oor voor hebben.

Mogelijke antwoorden op de vragen bij het thema **Vrijheid, gelijkheid en broederschap**

1) Zijn mensenrechten tegen elkaar uitruilbaar of onderhandelbaar?

Verheldering: Zijn alle mensenrechten evenveel waard of wegen sommige soms toch zwaarder? Moet je nu en dan een beperking van bepaalde rechten accepteren om andere rechten meer aandacht te geven?

Link naar Amnesty: Ook Amnesty moet bij zijn inzet voor de mensenrechten in de praktijk steeds weer keuzes maken, ook al gaat ze uit van de principiële ondeelbaarheid van diezelfde rechten.

Link naar de eilandsituatie: Los van alle verschillende overtuigingen van de eilandbewoners zal het steeds ook nodig zijn om een rationele afweging te maken over prioriteiten en zwaartepunten, ongeacht de principiële standpunten van elk van de bewoners.

2) Wegen alle mensenrechten even zwaar?

Verheldering: Ondeelbaarheid van mensenrechten zegt nog niets over de manier waarop de verschillende mensenrechten, die elkaar op allerlei punten raken en overlappen, met elkaar in overeenstemming moeten worden gebracht, terwijl realisatie van het ene recht (recht op vrije godsdienstkeuze en godsdienstbeoefening) afbreuk kan doen aan andere rechten (recht op vrije meningsuiting/expressie of lichamelijke onschendbaarheid).

Link naar Amnesty: Amnesty zal steeds ook moeten overwegen hoe zij de rechten die ze verdedigt interpreteert en de rechten van verschillende rechthebbenden tegen elkaar afweegt en respecteert. Dat vraagt in de praktijk vaak veel overleg, overtuigingskracht en evenwichtskunst.

Link naar de eilandsituatie: De afweging van belangen van verschillende eilandbewoners zal ook daar eisen stellen aan hun diplomatieke vaardigheden bij het overleg over prioriteiten.

LES 2: GELIJKHEID

We beginnen de les met de nabespreking van de opdrachten 5 en 6.

- 5) Op het scala aan mogelijke antwoorden dat hier te verwachten is, zal in de volgende opdracht het aan Isaiah Berlin ontleende begrippenpaar 'negatieve vrijheid' en 'positieve vrijheid' worden toegepast. Het verdient wellicht aanbeveling een ruwe classificatie te maken van de soorten antwoorden op deze vraag door ze bijvoorbeeld te plaatsen op een lijn die loopt van de ene pool -het volledig ontbreken van dwang van buitenaf- naar de andere pool -volledige beheersing van het eigen lot of autonomie, maar niet noodzakelijk voor elk individu afzonderlijk-.
- 6) Houdt rekening met de mogelijkheid dat de hier bedoelde zelfbepaling verschillend kan worden ingevuld, al naargelang bijvoorbeeld de nadruk wordt gelegd op het uitsluiten van bemoeienis van anderen of op de voorwaarden voor het realiseren van die vrijheid, waarvoor de actieve medewerking van anderen nodig kan zijn (respecteren van privacy, overeenstemming over omgangsvormen). Om te kunnen worden wie je wil zijn ben je altijd tot op grote hoogte afhankelijk van de omstandigheden en van anderen. Een leerling kan dus zonder tegenspraak beide mogelijkheden als goed aankruisen.
- A) Wie bepaalt eigenlijk met wie jij intieme omgang hebt? Is het denkbaar dat iemand op het eiland zich op dit punt met de anderen bemoeit? Hier zal gelegenheid zijn aan te knopen bij bijvoorbeeld het recht op privacy. In de zin van negatieve vrijheid komt dat neer op het uitsluiten van iedere bemoeienis van buiten. In de zin van positieve vrijheid zou je uit kunnen komen bij het recht zelf een gezin te stichten of over je eigen lichaam te beschikken. Dat kan dan weer in botsing komen met religieuze overwegingen, waarbij het recht je eigen religie te kiezen, of voor geen enkele religie te kiezen, aan de orde kan komen. Ook kan deze seksuele vrijheid in botsing komen met het recht op veiligheid, omdat het kan leiden tot onenigheid en verdeeldheid en zo gevaar voor het overleven kan meebrengen in een situatie waarin de eilandbewoners elkaar hard nodig hebben.
- B) De vrijheid om opdrachten niet uit te voeren hangt natuurlijk weer nauw samen met de kwestie van zeggenschap. Wil je gevrijwaard blijven van deze soort van bemoeienis, die het best als een vorm van negatieve vrijheid is te begrijpen, dan zul je je misschien los moeten maken uit de groep, met alle risico's van dien. Heb je een keuze gemaakt voor samenwerking en een bepaalde rolverdeling en hou je je daaraan, dan kan die keuze als een vorm van positieve vrijheid bijdragen aan je overlevingskansen, maar het kan ook tot zeer onaangename resultaten leiden: denk aan de gevaren van een losgeslagen leider en mensen die hem blindelings volgen, met moord en doodslag als gevolg, als in William Goldings roman *Lord of the Flies*.

Invalshoek van Amnesty:

- De gevaren van het blindelings uitvoeren van opdrachten kunnen worden geïllustreerd met de ramp van de Holocaust, in filosofische werken wel het faillissement van de mensheid genoemd. Vrijwel direct na het wereldwijd bekend worden van de Holocaust werd in 1948 door de VN de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens opgesteld. Deze verklaring vormt het uitgangspunt van Amnesty International. Naderhand is het mandaat van de organisatie uitgebreid: ging de aandacht voordien met name uit naar de politieke mensenrechten, nu behartigt Amnesty ook de economische, sociale en culturele rechten vanwege de samenhang tussen alle mensenrechten.

Minicollege: Hannah Arendt

Mogelijke antwoorden op de vragen bij het thema **Arbeiden, werken, handelen**

1) Horen mensenrechten thuis in de sfeer van het maakbare?

Verheldering: Hannah Arendt zette zich af tegen bemoeienis (maakbaarheidsdenken) van de overheid op gebieden die tot het sociale domein behoren (wie mag naar welke school). In de sociale sfeer, anders dan in de politieke sfeer is er een 'recht op discriminatie'. Recht op gelijke behandeling bestaat alleen in het politieke domein (ruimtelijke benadering zoals bij Berlin's negatieve vrijheid).

Zie <http://bethsholomf.org/wp-content/uploads/2015/10/Reflections-on-Little-Rock.pdf>

Tegenover opvattingen volgens welke je in principe gebonden bent aan mensenrechten (Amnesty) of overgeërfde culturele waarden (China) waar je in principe niet aan mag morrelen, zou je de overtuiging kunnen stellen dat het je individuele recht en plicht is de realisering van mensenrechten telkens weer opnieuw tot onderwerp van discussie te maken (zie nataliteit) en niet als een simpel voorgegeven iets te beschouwen.

Veel staten, zoals China, zien de mensenrechten, zoals gepropageerd door Amnesty, als een Westers dictaat en leggen zelf de nadruk op economische ontwikkeling en vooruitgang die een basis moeten leveren voor ieders welzijn, waaraan individuele vrijheden ondergeschikt mogen worden gemaakt. Zij lijken dan ook zonder meer te kiezen voor maakbaarheidsdenken.

Link naar Amnesty: De vraag is of je mensenrechten voor iedereen in verdragen moet vastleggen en bij rechtsinstanties aanhangig moet kunnen maken (maakbaarheidsdenken). Valt de praktische uitwerking van het denken van Amnesty over mensenrechten (overheden aanspreken op heel expliciete regelgeving voor gelijke behandeling van homo's) onder het maakbaarheidsdenken? Hoe dan ook besteed Amnesty altijd ook veel aandacht aan bewustwording van het belang van mensenrechten bij het grote publiek en discussie over mensenrechtenaangelegenheden draagt daartoe bij.

Link naar de eilandsituatie: Moet je het eerst eens worden over hoe je zaken aanpakt en daarna iedereen daar meedogenloos aan houden of kijk je iedere keer weer in samenspraak naar de nieuwe situatie die zich voordoet (zie 'nataliteit' en de vraag bij Broederschap)?

2) Hoe absoluut is het belang van mensenrechten?

Verheldering: De neiging de mensenrechten - als voor iedereen gelijkelijk geldend - te allen tijde op te dringen aan iedereen wordt in het denken van Hannah Arendt gerelativeerd door de beperking van gelijkheid tot het politieke domein. Hannah Arendt is het er dan ook niet mee eens dat Eisenhower in 1957 militairen naar Little Rock stuurde om zwarte kinderen naar witte scholen te begeleiden. Vrijheid wint het in zeker opzicht van gelijkheid - dat geldt in zekere zin ook voor Berlin - bij Hannah Arendt.

Link naar Amnesty: De onverkorte geldigheid van mensenrechten - overal, altijd, voor iedereen - stuit in de praktijk op praktische beperkingen. Het recht van vrije expressie, b.v. dat je je mag kleden zoals je wil, stuit op scholen en overheidsinstanties die regels opstellen over kleding (uniformen, verbod op dragen van petjes) of dwingen telefoons in te leveren. Ambtenaren kan worden verboden hoofddoekjes of kruisjes te dragen, terwijl dat bij schoonmaakbedrijven of supermarkten vaak weer geen probleem is.

Link naar de eilandsituatie: Andere behandeling voor gehandicapten, kinderen, vrouwen, bejaarden lijkt gerechtvaardigd in plaats van strikt gelijke behandeling.

Mogelijke antwoorden op de vragen bij het thema **Vrijheid**

1) Moeten mensenrechten door de politiek worden gerealiseerd?

Verheldering: Hannah Arendt bedoelt met het politieke domein iets anders dan de verzamelnaam voor zaken als regering, parlement, partijen of internationale instanties zoals de VN, het Internationaal Strafhof, etc. Handelen in het politieke domein behoort tot de essentie van het mens-zijn en dat is iets anders dan het overlaten aan officieel benoemde instanties ('de politiek') alles te regelen.

Link naar Amnesty: Amnesty probeert via politieke middelen in de zin van Hannah Arendt buiten de officiële gereguleerde politieke instanties om -door actie, publiciteit, demonstraties, lobby en oproep tot protestacties, etc.- de mensenrechtensituatie te verbeteren. Anderzijds probeert Amnesty de officiële politiek van landen te beïnvloeden om ervoor te zorgen dat bestaande wetten worden gerespecteerd of betere wetgeving wordt aangenomen.

Link naar de eilandsituatie: Bepalen al of niet gekozen leiders hoe alles moet gaan of is er iedere keer weer nieuwe inspraak en aanpassing mogelijk op grond van nieuwe situaties? (Link naar nataliteit)

2) Kun je mensenrechten wel van anderen krijgen zonder ze te bevechten?

Verheldering: Als je mensenrechten beschouwt als een cadeautje dat iedereen krijgt, krijg je luie mensen; dan verlies je de betrokkenheid en het gevoel voor noodzaak en belang van mensenrechten (de gemeenschappelijke plichten uit art. 29 van de UVRM). Mensenrechten zijn niet alleen iets wat je krijgt maar ook iets wat je geeft. (Zwarte Pietendiscussie en discussie rond discriminatie en slavernij leidt vaak tot keuze voor de slachtofferrol aan beide zijden van het spectrum terwijl serieuze discussie juist aan beide zijden tot weerbaarheid, begrip en zelfbewustzijn zou moeten leiden).

Link naar Amnesty: Amnesty probeert mensen aan te zetten tot het verdedigen van de mensenrechten van anderen en is daarmee actief bezig met de realisering van mensenrechten die zelfs als ze zijn vastgelegd in wetgeving een dode letter kunnen blijven, door oproepen tot en initiatief nemen tot mensenrechtenverdediging.

Link naar eilandsituatie: Leg je de uitvoering van zaken in handen van degenen die je de leiding hebt gegeven of houd je de vinger aan de pols?

Vragen bij thema **Nataliteit**

1) Moet je ook bij mensenrechten steeds weer opnieuw kunnen beginnen?

Verheldering: Is de eerste formulering van mensenrechten door de V.N. als bindende regels iets wat de ruimte voor nieuwe dingen beperkt of is het juist een nieuw begin na een vreselijk uit de hand gelopen ontwikkeling (Tweede Wereldoorlog)?

Link naar Amnesty: Amnesty beschouwt de mensenrechten als een principe en uitgangspunt en in die zin als een begin.

Link naar de eilandsituatie: Hoe ga je als eilandbewoners om met gemaakte afspraken? Is het afspraak is afspraak of kun je iedere keer weer opnieuw de discussie aangaan?

2) Op welk punt kunnen grove mensenrechtenschendingen worden vergeten en vergeven?

Verheldering: Het is noodzakelijk volgens Hannah Arendt te kunnen vergeten en vergeven om een nieuw begin te kunnen maken. Nataliteit is essentieel voor je mens-zijn. Maar na de beëindiging van de apartheid in Zuid-Afrika was er wel zoiets als een waarheidscommissie nodig om vergeten en vergeven (tot op zekere hoogte) mogelijk te maken. Een zekere mate van straffeloosheid is echter vaak onvermijdelijk, zoals na de Ite Wereldoorlog bij de Duitse ambtenarij of later na de val van de muur in de DDR, of in Rwanda na de massamoord op de Tutsi's: iedereen straffen zou neerkomen op het uiteenvallen van het hele maatschappelijke weefsel.

Link naar Amnesty: Voor Amnesty is het essentieel dat grove mensenrechtenschendingen niet straffeloos blijven. In die zin is Amnesty blij met het Internationaal Strafhof in Den Haag en is vergeven en vergeten niet iets vanzelfsprekends. Maar het in ere herstellen van de mensenrechten is de hoofdzaak.

Link naar de eilandsituatie: Hoe ga je ernstige misdaden aanpakken zonder wrede straffen of een groot beslag op de werkkraft voor bewaking van gevangenen? Wegen de inspanningen om te overleven of te ontsnappen aan de eilandsituatie zwaarder dan de eisen van rechtvaardigheid?

Gelijkheid

Dit tweede parool van de Franse Revolutie, gelijkheid, is opgenomen in de mensenrechtenverklaringen uit 1789 en 1948. Wat niet wil zeggen dat zulks voor eeuwig is veiliggesteld: Pim Fortuyn stelde het gelijkheidsbeginsel toch weer ter discussie: hij wilde 'van dat rare discriminatie-artikel' in onze grondwet af.

In het minicollege over Hannah Arendt hebben we het over wat zij te zeggen had over gelijkheid (maar daarnaast ook over arbeiden, werken, handelen, vrijheid en nataliteit).

Suggestie: Als afsluiting van het college over Hannah Arendt kan puntsgewijs aan worden gestipt wat in het college over Arendt de meest significante aandachtspunten zijn voor de volgende bespreking van gelijkheid op het eiland. Bijvoorbeeld: de verschillen die Arendt ziet voor de geldigheid van het principe van gelijkheid in het politieke domein en in het private of sociale domein. De waarde die toekomt aan het handelen in het politieke domein kan niet goed zonder de veelheid van unieke waarden die samenhangen met de keuzen voor en de keuzen die gemaakt worden in het private en sociale domein.

- 7) In de artikelen 1 en 29 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM) komt de taakstelling van Amnesty al naar voren: vrije en gelijke mensen behoren zich te gedragen in een geest van broederschap (artikel 1) en dat impliceert dat ze plichten hebben jegens de gemeenschap die de volledige ontplooiing van hun persoonlijkheid in vrijheid en gelijkheid mogelijk maakt (artikel 29). Amnesty's inzet voor de mensenrechten is niet meer dan een consequente uitvoering van deze verplichting. Vrijheden en plichten hangen sterk met elkaar samen. Een blik op de mensenrechten die de basis vormen voor alle inspanningen van Amnesty maakt dat meteen duidelijk:

In termen van negatieve vrijheden

- Vrijwaring van honger en dorst (recht op voedsel)
- Bescherming tegen de elementen (recht op fatsoenlijk onderdak)
- Vrijwaring van ziekte (recht op medische verzorging)
- Vrijwaring van marteling en andere mensonterende behandeling
- Bescherming tegen een onrechtvaardige rechtsgang
- Afwijzen van onvrijwillige levensbeëindiging (de doodstraf)

In termen van positieve vrijheden

- Je wilt voor je mening op kunnen komen
- Die wil je ook kunnen uiten
- Je wilt overleg voeren met wie jij wil over wat jij wil
- Je wilt in alle vrijheid je stem uit kunnen brengen
- Je wilt zelf het woord mogen voeren in een proces

Maar dit alles is pas mogelijk dankzij de universele plicht naar vermogen bij te dragen aan de implementatie van de mensenrechten voor iedereen (art. 29 UVRM).

- 8) Gelijke behandeling van mensen brengt zowel voordelen als nadelen met zich mee. Er kunnen goede argumenten zijn voor het maken van verschillen waar dat voor iedereen van voordeel lijkt te zijn: b.v. meer aandacht voor wat specialisten te zeggen hebben over wat op hun vakgebied ligt dan voor wat willekeurige anderen daarover te zeggen hebben. Ook valt er iets te zeggen voor meer aandacht voor kinderen, ouderen en gehandicapten, omdat dat de onderlinge samenhang bevordert: verwanten of lotgenoten zien aftakelen zal niet goed zijn voor het moreel van de schipbreukelingen. Ook als je uitgaat van de principiële gelijkheid van mensen kunnen er redenen zijn om verschillende mensen, bijvoorbeeld bij ziekte of zwangerschap, verschillend te behandelen.
- A) Afhankelijk van de voorstelling van de hardheid van het leven op het eiland zou je kunnen argumenteren voor het opgeven van de zwakken om tenminste nog iemand te laten overleven, of juist voor de morele impuls en de positieve energie die kan uitgaan van een poging in principe niemand op te geven: samen uit, samen thuis.
- B) Je kunt uitgaan van een idee van 'survival of the fittest', waarbij eliminering van de zwaksten niet zo'n groot probleem is als de ondergang van iedereen, of van een opvatting die uitgaat van het stimulerende voorbeeld van mensen die door de natuur of anderszins bevoorrecht zijn maar daar geen speciale rechten aan ontlene. Wat is meer essentieel: individueel overleven met de middelen die je individueel ter beschikking staan of de kracht van samenwerking in een sfeer van sociale rust en samenhang?
- C) Gelijkheid kan heel letterlijk worden genomen als het ontbreken van verschillen en dan hangt het er maar vanaf in welke zin gelijkheid wordt uitgelegd: alle mensen kunnen denken, zich uitdrukken, lachen, maar ze zijn niet allemaal even sterk, gezond, mooi, rijk of aardig. Gelijkwaardigheid zou je heel letterlijk kunnen opvatten als: evenveel waard zijn. Die waarde is dan afhankelijk van wat je van waarde vindt: kracht, gezondheid, schoonheid, rijkdom, aangenaam karakter. Maar heb je het over algemene menselijkheid en dat wat alle mensen tot mensen maakt, dan is er geen reden onderscheid in waarde te maken en zou je alle mensen als gelijkwaardig moeten beschouwen.

LES 3: BROEDERSCHAP

Broederschap

We stappen weer over naar het eiland. We bekijken nu het laatste van de drie revolutieparolen: broederschap. Dat doen we naar aanleiding van een voorstel van een oude ingenieur, om een poging te wagen van het eiland af te komen.

- 9) Méér dan de begrippen vrijheid en gelijkheid, is het begrip broederschap problematisch. Zelfs als het uitgelegd wordt als een ideaal van 'saamhorigheid' en 'lotsverbondenheid', kan het leiden tot paternalisme en groepsdwang.
- A) Broederschap gaat over mensen die van elkaar afhankelijk zijn en elkaar vanwege hun kwetsbaarheid hard nodig hebben, maar broederschap kan leiden tot afgedwongen groepssolidariteit waarin lauwheid of kritiek gelijkstaan aan verraad: wie niet mét ons is, is tégen ons. De vraag is of je broederschap kunt afdwingen. Misschien als je broederschap ziet als iets wat slechts door disciplineren van buitenaf ontstaat en in stand blijft? Gelijkheid die je een vrijheid, in de zin van positieve vrijheid, geeft door de vergroting van je mogelijkheid tot zelfverwerkelijking ten koste van je individuele vrijheid, in de zin van negatieve vrijheid.
- B) Of je kiest voor dwang hangt waarschijnlijk vooral af van je inschatting van het gevaar van een situatie waarin ieder voor zich gaat en niemand voor het groepsbelang. Afgedwongen broederschap vermindert de vrijheid, in de zin van negatieve vrijheid, maar maakt wel dat je meer kunt verwezenlijken – in de zin van positieve vrijheid. Er wordt ook gelijkheid gecreëerd, maar dat is dan niet gelijkheid in de politieke zin, maar eerder in de sociale zin.
- C) Geweld is het uiterste dwangmiddel om iets voor elkaar te krijgen. Het doel heiligt de middelen is dan meestal het principe dat deze dwang rechtvaardigt. En dus is de inzet van geweld afhankelijk van je inschatting van het belang van het doel en het gevaar dat je toekent aan falen bij het bereiken van dat doel. Vrijheid – in de zin van negatieve vrijheid - komt sowieso in het gedrang als voor dwang gekozen wordt. Gelijkheid wordt enerzijds gehandhaafd doordat iedereen moet meewerken, anderzijds wordt er een ongelijkheid gecreëerd tussen degenen die geweld uitoefenen en degenen die het ondergaan.
- 10) -

Afsluitende evaluatie

Aandachtspunten zijn:

1. Zijn de doelstellingen gehaald? Tracht een gesprek op gang te brengen over de doelstellingen en wat bereikt is. Stuur het gesprek zo nodig aan en probeer iedereen aan het woord te laten komen over:
 - het werk van Amnesty (doelstelling 1)
 - namen van tenminste 5 gezaghebbende filosofen (doelstelling 3)
 - wat Isaiah Berlin bedoelt met positieve vrijheid/negatieve vrijheid/pluralisme en wat Hannah Arendt bedoelt met arbeiden/werken/handelen/vrijheid/nataliteit' in maximaal drie zinnen (doelstelling 4)
 - het verband tussen de begrippen vrijheid, gelijkheid en broederschap en tenminste artikelen van de UVRM (doelstelling 6)

2. Is de verbinding eilandexperiment, filosofie en Amnesty International duidelijk geworden? Laat de leerlingen weer zo mogelijk zelf verbanden aangeven tussen de denkopdrachten over de eilandsituatie, de filosofische denkbeelden die aan de orde zijn gekomen en het werk van Amnesty.

Suggestie: Illustreer, als er nog tijd over is een en ander aan de hand van specifieke problemen waar Amnesty tegenaan loopt:

- Rechten en vrijheden die elkaar lijken uit te sluiten (vrij kiezen voor religie die vrijheden inperkt).
- Verschillen in interpretatie van wat mensenrechten zijn (universeel geldige principes of dictaat van 'Het Westen').
- Verschillen in waardering voor mensenrechten (absoluut geldige principes of excuses voor eindeloze rechtsprocedures over kleinigheden).
- Blindheid voor mensenrechtenschendingen in eigen land.

Eindig te allen tijde met positieve voorbeelden van het werk tegen mensenrechtenschendingen.

- Welke mensenrechtenverdedigers waar Amnesty zich voor inzette kwamen er dit jaar vrij en wat is hun boodschap aan degenen die zich voor hen inzetten?

Zie: <https://www.amnesty.nl>:

De Verenigde Naties (1948)

De drie revolutieparolen zijn letterlijk terug te vinden in Artikel 1 van de *Universele Verklaring van de Rechten van de Mens*:

'Alle mensen worden **vrij** en **gelijk** in waardigheid en rechten geboren. Zij zijn begiftigd met verstand en geweten, en behoren zich jegens elkander in een geest van **broederschap** te gedragen.'

Deze verklaring vormt het uitgangspunt voor Amnesty International.

http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/dut.pdf

Het logo van de UVRM

Geheel herzien

De Fatale Cruise

Een lespakket over filosofie en mensenrechten voor leerlingen van 4, 5 en 6 VWO, ontwikkeld door de leden van de Scholengroep Amnesty Nijmegen.

Scholengroep Nijmegen

AMNESTY
INTERNATIONAL

